

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Teze diplomové práce

**Dopad změn sazeb daně z přidané hodnoty na míru
inflace**

Bc. Jan Procházka

© 2017 ČZU v Praze

Souhrn

Daň z přidané hodnoty disponuje významným fiskálním i monetárním efektem. Jedná se o daň, která přináší do státního rozpočtu největší část příjmů ze všech daní uvnitř daňových soustav všech zemí Evropské unie. Z tohoto pohledu je tak zcela zásadní pro chod státního aparátu. Zároveň svou charakteristikou ovlivňuje cenu téměř každého statku na společném trhu Evropské unie. Prvotní implementace a následné změny sazeb působí na úroveň inflace, která vypovídá o stavu ekonomiky a současně ovlivňuje její fungování. Úprava sazeb tak vede nejenom k odlišné velikosti daňových příjmů, ale také ke změně spotřebitelských cen. V této práci je zkoumána právě síla účinku změn jednotlivých sazeb daně z přidané hodnoty na inflaci. Všechny typy sazeb i formy jejich úprav přináší různě významný účinek na cenovou hladinu, který se v čase projevuje různě. Nejvýznamnější vliv přináší nárůst základní sazby v krátkém časovém horizontu a dále první snížená sazba v dlouhém období. Obecně nastává silnější účinek na inflaci v případě nárůstu sazeb oproti jejich poklesu. Z těchto důvodů by tak mělo předcházet všem úpravám sazeb daně z přidané hodnoty pečlivé analyzování, protože každá taková změna přináší cenový dopad, který ovlivňuje především ekonomickou stabilitu státu, konkurenceschopnost podnikatelských subjektů a výdajů domácností za statky.

Klíčová slova: daň z přidané hodnoty, inflace, daň, daňová sazba, Evropská unie

Cíl práce

Hlavním cílem této práce je analyzovat vzájemnou souvislost mezi daní z přidané hodnoty a inflací. Zkoumáno je především zavedení této daně a následné úpravy jednotlivých sazeb a jejich vliv na míru spotřebitelských cen. Mezi dílčí cíle práce patří zhodnocení vývoje a struktury daně z přidané hodnoty a komparace dosavadních výsledků a předpokladů z již publikovaných výzkumů. K těmto cílům byly stanoveny výzkumné otázky, na které se tato práce snaží odpovědět zejména v empirické části a ve svém závěru přinést určité shrnutí. Tato práce si neklade za cíl hodnotit jednotlivé nastavení daně z přidané hodnoty příslušných států či určitých statků, ale zjistit obecné působení, které je s touto daní spjato a které při jejím využívání převážně nastává.

Metodika

Jako hlavní metoda, která byla použita pro obě části práce, byla zvolena analýza dokumentů. Teoretická východiska se opírají zejména o knižní zdroje, kdy je nejprve charakterizována daň na obecném základě a následně detailně popsána problematika daně z přidané hodnoty. Následně je charakterizována inflace, její druhy, vliv na ekonomiku a měření. Na závěr teoretické část je propojen a popsán účinek DPH (daň z přidané hodnoty) na inflaci, především na základně odborných článků. Následná empirická část již přináší prostřednictvím analýzy dokumentů a statistických analýz konkrétní výsledky měření vlivu daně z přidané hodnoty na inflaci. Nejprve je zkoumáno samotné zavedení této daně ve všech státech EU (Evropské unie). Poté následuje zkoumání vlivu změn sazeb, které je sledováno v období let 1989 až 2016. Poslední oddíl empirické části přináší analýzu úpravy sazeb DPH o jeden procentní bod.

Prvotní postup v rámci empirické části je založen na rozdělení sazeb DPH na základě metodiky Evropské komise, která rozlišuje sazbu základní a sníženou. Snížená sazba je pak dále členěna na první, druhou a super sníženou sazbu daně z přidané hodnoty.

Za účelem zkoumání vlivu daně z přidané hodnoty na inflaci bylo vytvořeno celkem pět různých druhů efektů, které jsou rozděleny podle časového období, po které je zkoumána síla vlivu DPH. První efekt, který je zkoumán v této práci, je ohlašovací efekt. Ten představuje vývoj inflace, který nastal v měsíci, který předcházela samotné implementaci či změně sazby. Uvádí tak, zda došlo k nárůstu či poklesu spotřebitelských cen ještě před uvedením daňové

změny v účinnost. Poté následuje implementační efekt, který hodnotí dopad na inflaci v samotném měsíci implementace či provedení změny sazby DPH. Posledním měsíčním intervalem, který je zkoumán, je měsíční efekt. Ten vyhodnocuje vývoj spotřebitelských cen v následujícím či jinými slovy druhém měsíci po implementaci či změně sazby DPH. Zbývající dva efekty zkoumají vliv DPH na inflaci z delšího časového období. Prvním z nich je kvartální efekt, který hodnotí vývoj inflace v prvním čtvrtletí po zavedení či změně sazby daně z přidané hodnoty. Úplně posledním efektem je pak efekt roční, který shrnuje celkový vliv zavedení či změny sazby DPH na inflaci v průběhu jednoho roku.

Při následných výpočtech vlivů DPH na inflaci byly veškeré hodnoty podrobeny testu tolerance, který měl za cíl vyselektovat hodnoty, které by mohly způsobit zkreslení výsledků a tím tak snížit jejich relevantnost. Toho bylo docíleno porovnáním roční míry inflace v zemi, která provedla změnu sazby DPH s průměrnou roční mírou inflace Evropské unie. Konkrétně byla sledována roční míra inflace, která předcházela příslušné daňové úpravě. Za tímto účelem byly stanoveny tři míry tolerance, slabá, střední a silná. Za nejvíce validní lze považovat slabou toleranci, která připouští rozdíl v mírách inflace do 1 %. Dále střední tolerance, pro kterou platí rozmezí inflace od 1,01 do 3 % a silná tolerance s rozsahem od 3,01 do 5 %. Silná tolerance tak sice představuje nejméně přesné výsledky, za to však ale zahrnuje největší počet případů změn sazeb DPH, takže ji tvoří nejpočetnější vzorek hodnot. V případě, že se míra inflace s průměrem Evropské unie odlišuje o více než 5 % v roce před provedením změny, není tato úprava sazby zahrnuta do výpočtu, aby nebyl výsledek ovlivněn případem inflace země, která se potýkala se zásadně rozdílnou mírou inflace.

Výsledky

Již na úvod empirické části provedená korelační analýza potvrdila obecný závěr uvedených autorů, kteří se vztahem daně z přidané hodnoty a inflací zabývají. Ukázalo se, že mezi touto daní a úrovní cenové hladiny existuje korelace, jejíž sílu lze charakterizovat jako střední. Při porovnání výsledků se však ukázalo, že nejsilnější vztah panuje při nárůstu daňové sazby v případě implementačního efektu. Při snížení daňové sazby, jsou výsledky značně nekonzistentní, což znemožňuje vytvořit obecnější závěr.

Z časového pohledu od roku 1989 lze jednoznačně prohlásit, že státy Evropské unie k roku 2016 využívají rekordní hodnoty všech sazeb. Zvláště enormní nárůst, nastal po roce

2009. Vůbec nejrazantnější proměnou prošla základní a první snížená sazba, jež patří k nejnynosnějším sazbám daně z přidané hodnoty.

Při porovnání základní sazby a snížených sazeb se jako zásadní ukázala skutečnost, že základní sazba působí na úroveň inflace především krátkodobým účinkem, zatímco snížené sazby dlouhodobým působením. To platí jak při zvýšení, tak i při snížení sazeb. Nutno podotknout, že z pohledu validity účinky změn sazeb DPH se jeví jako přesnější krátkodobý účinek než dlouhodobý. Lze totiž předpokládat, že v měsíčním časovém období bude počet vlivů působících na inflaci nižší než v případě ročního časového úseku.

Jako sazba s nejnvýraznějším inflačním účinkem se ukázala 1. snížená sazba. Možné vysvětlení přináší struktura statků, kterých se tato sazba v drtivé většině týká, a to statků základních potřeb, jako jsou např. potraviny. Nízká elasticita zřejmě dovoluje prodávajícím výrazněji ovlivnit cenu. Pro tyto statky je také typická jejich nízká cenová hodnota, což také přispívá ke snadnějšímu navyšování cen, protože zvýšení ceny statku např. o 10 % s hodnotou 20 Kč, nezpůsobí tak viditelný rozdíl pro spotřebitele jako u statku v hodnotě 200 000 Kč, ač v relativním vyjádření se jedná o stejně vysoký nárůst, nikoliv však v absolutním vyjádření.

Analyzování účinku jednoprocenní změny ukázalo, že se úprava sazby nepřenáší plně. Je to dáno zejména tím, že jednotlivé sazby daně z přidané hodnoty pokrývají pouze část statků obsažených ve spotřebním koši, jakožto výchozím nástrojem pro měření inflace. Změna sazby tudíž zřejmě vyvolá inflační účinek pouze na ty statky, na které je uvalena. Konkrétnější analyzování tohoto jevu by si vyžadovalo detailní pohled na vývoj cen jednotlivých statků, na které by se příslušná úprava daňové sazby vztahovala. Důležitým aspektem je také konkrétní situace na daném trhu s příslušnými statky.

Diskuze a závěr

Teoretická východiska přinesla napříč všemi autory jednoznačný a společný závěr, že zavedení i změna DPH ovlivňuje míru inflace. To se na základě korelační analýzy potvrdilo, avšak síla tohoto vztahu je značně rozdílná jak z pohledu sazeb, směru úpravy sazby, tak i z časového hlediska. Dále se autoři shodují, že silnější inflační dopad přináší nárůst daňové sazby, nikoliv její snížení. Toto tvrzení se na základě výsledků potvrdilo, nikoliv však úplně. Výjimku tvoří 2. snížená sazba, u které byl zjištěn slabší inflační účinek při zvýšení této sazby.

Dále byla zkoumána rozdílnost síly vlivu napříč jednotlivými sazbami. Bylo zjištěno, že základní sazba přináší silnější inflační účinek než sazby snížené, avšak v případě jejího poklesu. V případě nárůstu sazeb je tomu jinak. Základní sazba sice působí výrazněji na inflaci než 2. snížená sazba, ovšem nikoliv v porovnání s 1. sníženou sazbou. Ta dosahuje vůbec nejvyššího inflačního účinku.

Ohledně dalších efektů, které s sebou přináší DPH, se již autoři mírně rozcházejí. Jedná se především o časové období, po které je možné přisuzovat ovlivňování inflace právě dani z přidané hodnoty. Dle získaných výsledků se při implementaci DPH jako nejsilnější efekt jeví jednoznačně roční efekt, po kterém následuje efekt implementační. Zdá se tak, že vliv dopadu prvotního zavedení DPH do daňové soustavy probíhá dlouhodobě se značným prvotním inflačním účinkem. V případě úpravy daňových sazeb se na základě výpočtů ukázalo, že se úprava sazeb DPH spíše projevuje v delším časovém úseku, v tomto případě ve střednědobém neboli v kvartálním efektu.

Z pohledu vlivu daně z přidané hodnoty bylo dosaženo zjištění, které velmi výrazně ovlivňuje úroveň cenové hladiny a její vývoj. Nárůst sazby přináší silnější účinek na inflaci, než je tomu v případě poklesu sazby. Je tak potřeba si uvědomit, že pozdější snížení sazeb nepřináší návrat k cenové úrovni, která předcházela jejímu nárůstu. Proto je velmi důležité přistupovat k veškerým úpravám sazeb s náležitou pozorností, protože poklesem sazeb se nemusí podařit snížit ceny statků, a tím tak snížit občanům jejich výdaje spojené např. se statky základních potřeb. Z tohoto důvodu by vlády členských států Evropské unie měly k dalšímu zvyšování již tak rekordně vysokých sazeb přistupovat obezřetně. Využívání daně z přidané hodnoty jako nástroje k úpravě cen se tak nejeví jako nejideálnější řešení, protože nelze zcela přesně predikovat důsledky, které způsobí a často také nemusí např. přinést požadovanou úlevu výdajů pro občany. Ideálním řešením se tak jeví co nejkvalitnější dlouhodobě přijatelné nastavení sazeb jak pro stát, občany, tak i pro podnikatelské subjekty. Zvyšování sazeb tak přináší jen těžce vratné změny, a naopak snížení sazeb nepřináší požadované snížení cen. Případná implementace daně z přidané hodnoty a její úpravy, tak představují pro státy, které by potenciálně daň chtěly implementovat do svých daňových soustav významný dopad na jejich úroveň inflace.

7. Seznam použitých zdrojů

Daňový řád. [online]. Portál veřejné správy, 2009. [cit. 2016-07-28]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=69223&nr=280~2F2009&rpp=15#local-content>

Definition of taxes. [online]. OECD, 1996. [cit. 2016-07-28]. Dostupné z: <http://www.oecd.org/daf/mai/pdf/eg2/eg2963e.pdf>

FLAMMANT, Maurice. *Inflace*. Praha: HZ Praha, 1995, 127 s. ISBN: 80-901918-4-3.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. Praha: C. H. Beck, 1999, 726 s. ISBN: 80-7179-255-1.

KÁBA, Bohumil – SVATOŠOVÁ, Libuše. *Statistické metody I*. Praha: Česká zemědělská

KUBÁTOVÁ, Květa. *Daňová teorie a politika*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 276 s. ISBN: 978-80-7357-574-8.

MIRRELEES, James A. *Welfare incentives and taxation*. New York: Oxford - University press, 2006, 565 s. ISBN: 978-0-19-829521-1.

NORDHAUS, William D. – SAMUELSON, Paul A. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 2013, s. 715. ISBN: 978-80-205-0629-0.

PEKOVÁ, Jitka. *Veřejné finance: úvod do problematiky*. Praha: ASPI, a. s., 2008, 580 s. ISBN: 978-80-7357-358-4.

STIGLITZ, Joseph E. *Ekonomie veřejného sektoru*. Praha: Grada Publishing, 1997, a. s. 1997, 661 s. ISBN: 80-7169-454-1.

ŠIROKÝ, Jan. *Daně v Evropské unii*. Praha: Linde, 2013, 392 s. ISBN: 978-80-7201-925-0.

TAIT, Alan. *Value Added Tax: International Practice and Problems*. Washington D. C.: International Monetary Fund, 1988, The Urban Institute Press, 450 s. ISBN: 1-55775-012-2.

Vat Rates Applied in the Member States of the European Union. [online]. Evropská komise, 2016. [cit. 2016-10-04]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/vat_rates_en.pdf

What is VAT? [online]. Evropská komise, 2016. [cit. 2016-07-29]. Dostupné z: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/vat/what_is_vat/index_en.htm